

Lp Evelyn Liivamägi

Finants- ja maksupoliitika asekanstler
Rahandusministeerium

info@rahandusministeerium.ee

Siiri.Toniste@fin.ee

Teie 05.02.2024 nr 1.1-10.1/6422-15

Meie 11.03.2024 nr 1-2/49-3

Lp Lauri Potsepp

Juhatuse liige

Eesti Liikluskindlustuse Fond

lkf@lkf.ee

Teie 12.02.2024 nr 22792

Meie 11.03.2024 nr 1-2/49-4

Liikluskindlustuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõust

Käesolevaga vastame Rahandusministeeriumi ja Eesti Liikluskindlustuse Fondi (ELKF) seisukohtadele, millised esitati advokatuuri pöördumisele seoses liikluskindlustuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga. Keskendume käesolevas kirjas üksnes liiklusõnnetuse tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamisega seotud küsimustele.

Meie hinnangul on kuus olulist küsimust, mis vajaksid osaliselt liikluskindlustuse seaduse (LKindlS) muudatusi ning osaliselt muid meetmeid.

On oluline, et sellises väga paljude inimeste õiguseid ja huvisid puudutavas valdkonnas nagu liiklusõnnetused oleks tarbija huvid esiplaanil ning liiklusõnnetuses vigastada saanud inimestel oleks võimalik saada vajalik info ning üldjuhul ka õiglane hüvitis õigusabi kasutamata. Selleks on meie hinnangul vaja:

- säilitada LKindlS-s olev eelduslike kahjuhüvitiste tabel, kuid täiendada seda selliselt, et oleks üheselt arusaadav, et tabelis ei ole tegemist absoluutsummadega ega ka kindlustusandja poolt hüvitatava kahju ülempiiriga;
- esitada vigastuste liikide järgi eelduslik mittevaralise kahju hüvitis, mitte vahemikuna, kuna ravi või tervisekahjustusega kaasnevad tüsistused võivad olla väga erineva kestuse ja mõjuga. Eelduslik summa võimaldab sellest kõrvalekaldumist mõlemas suunas, maksimumsumma esitamine seab ülempiirid, mis praeguses metoodikas on vastuolus ka tänase praktikaga;
- indekseerida eelduslikud kahjuhüvitised, et need oleksid ajakohased ja seotud ühiskonna heaolu tasemega;

- avaldada andmed avalike kohtulahendite kohta;
- lisada ka LKindlS-sse sätte, mis rõhutab VÕS § 489 lõike 1 põhimõtet, et kindlustusandja peab hüvitamisele kuuluva kahju suuruse viivitamata kindlaks tegema. Kui kindlustusandja saab teada, et inimese suhtes on tekkinud ravikulude hüvitamise kohustus, siis kaasneb sellega ka igal juhul mittevahaline kahju ning teadaolev eelduslik kahjuhüvitis tuleb välja maksta ilma, et kannatanu esitaks selleks eraldi taotluse;
- avalikustada statistika väljamakstud hüvitiste kohta, et kahjustatud isikutel oleks teada, millised on suurimad hüvitised ja kui palju üldse mittevahalist kahju hüvitatakse.

Põhjendame oma seisukohti järgnevalt:

1. LKindlS muutmine

Leiame, et kehtiva LKindlS § 32 lg 3 regulatsioon senisel kujul ei toiminud, kuna see norm võimaldab väga erinevat tõlgendamist, kahjuks ka kahjustatud isikute eksitamist. Paraku ei lahenda meie hinnangul ELKF poolt väljapakutav meetodika olukorda, vaid võib muuta kannatanute olukorda veelgi halvemaks. LKindlS § 32 lg 3 tuleb asendada uue, selge regulatsiooniga, mis näeb ette nõ. vaikumisi makstavat mittevahalise kahju hüvitised, mis tuleb välja maksta siis, kui kumbki pool ei pea vajalikuks seda konkreetsete asjaolude pinnal ühes või teises suunas korrigeerida. Selline nn vaikumisi hüvitis ei või aga olla tõlgendatav ei piirmäärana ega summana, mille nõudmiseks peab kannatanu veel midagi tõendama.

2. Kehtiv LKindlS § 32 lg 3 on võimaldanud eksitada kahjustatud isikuid selles, et mittevahalise kahju hüvitamisel on kindlustusandja vastutus piiratud

Osundame kohtupraktikale, kus kindlustusandjad on LKindlS § 32 lg 3 tuginedes väitnud, et kindlustusandja kohustus on piiratud:

- Tallinna Ringkonnakohtu 16.02.2016 lahendi nr 1-15-8718 p-s 14 selgitas kohus, et kindlustusandja A väited, et mittevahalise kahju hüvitamine on piiratud LKindlS §-is 32 sätestatud summadega, ei ole õige (*„tsiviilkostja esindaja poolt viidatud § 32 sätestab kindlustusandja poolt makstavate mittevahalise kahju hüvitiste piirmäärad“*);
- Tallinna Ringkonnakohtu 22.02.2016 lahendi nr 1-15-7843 p-s 13 lükkab kohus ümber kindlustusandja A väited, et LKindlS §-is 32 on sätestatud hüvitiste piirmäärad;
- Tartu Ringkonnakohtu 16.03.2022 lahendi, tsiviilasjas nr 2-20-7042, aluseks olevas vaidluses väitis kindlustusandja X, et mittevahalise kahju nõude osas liikluskindlustuse seaduse § 32 lg 3 piirab kindlustusandja vastutust;
- Viru Maakohtus menetletud kriminaalasjas nr 1-21-7736 väitis kindlustusandja X enda 20.12.2021 menetlusdokumendis, et mittevahalise kahju hüvitamise suurus on LKindlS § 32 lg 3 alusel summaliselt piiratud;
- Harju Maakohtu menetluses olevas tsiviilasjas nr 2-21-13358 tugines kindlustusandja Y veel 13.11.2023 väitele, et lähtuma peab liikluskindlustuse seaduse tabelist.

Asjaolu, et LKindlS §-s 32 lg 3 sätestatud summad ei ole kindlustusandja jaoks piirmääraks, oli teada juba kehtiva LKindlS vastuvõtmisel. Seda on kajastatud õiguskirjanduses ja kohtupraktikas, mida oleme analüüsinud ka oma 18.01.2024 pöördumises. Seetõttu on vajalik LKindlS § 32 sõnastus muuta selliseks, et selliseid tõlgendusi ei oleks võimalik enam esitada.

3. Tuleb arvestada ühiskonna heaolutasemega (keskmine palk, tarbijahinnaindeks) ning määrata nii eelduslikule kahjuhüvitisele kui kohtupraktikale vastav indeks

Kohtupraktikas on omaks võetud, et kahjuhüvitise võrdlemisel olemasoleva kohtupraktikaga peab arvestama ühiskonna heaolutasemega ja selle muutumisega. Näiteks 29.11.2000 Riigikohtu otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-146-00 märgitud, et üheks ühiskonna heaolu taseme näitajaks on keskmine palk. Riigikohtu 13.10.2017 lahendi nr 1-16-5540 punktis 31 on märgitud – *Kuna mittevaralise kahju hüvitise suurused peavad vastama ühiskonna heaolu üldisele tasemele, on mõistetav, et väljamõistetud hüvitis ületab mõnevõrra kohtute osutatud aastatetaguse kohtupraktika analüüsis märgitud*. Sageli püütakse tugineda ka tarbijahinnaindeksile (THI), mis on aluseks ka vaktsiinikindlustuses¹. Samas on Riigikohus näiteks saamata jäänud töötasu hüvitistes välistanud tuginemise THI-le², ning pidanud põhjendatuks tugineda keskmisele palgale.

4. Kohtu- ja kindlustuspraktika toetab märkimisväärselt suuremaid hüvitisi, kui on kajastatud metoodikas

ELKF poolt edastatud metoodika mustand ei vasta ainuüksi maksimaalse summa osas tegelikult kohtu- ja kindlustuspraktikale. Metoodika kohaselt on suurim hüvitis 50 000 eurot, mis kahjuks ei vasta tõele. Toome välja vaid mõned suuremad Eesti kohtupraktikas esinenud mittevaralise kahju hüvitised:

- Tartu Maakohtu kohtuotsuses kriminaalasjas nr 1-14-2416 mõisteti 02.07.2014 välja 150 000 eurot (THI tõusu arvestades 2024. aasta seisuga 225 600 eurot, keskmise palga kasvu arvestades 278 200 eurot 2023 III kvartali seisuga);
- Tartu Maakohtu kohtuotsuses kriminaalasjas nr 1-18-6116 mõisteti 05.06.2019 välja 105 500 eurot (THI tõusu arvestades 2024. aasta seisuga 145 379 eurot, keskmise palga kasvu arvestades 134 700 eurot 2023 III kvartali seisuga);
- Tartu Maakohtu kohtuotsuses kriminaalasjas nr 1-23-4097 mõisteti 23.01.2024 välja 100 000 eurot;
- Harju Maakohtu kohtuotsuses kriminaalasjas nr 1-17-11933 mõisteti 07.12.2018 välja 50 000 eurot (THI tõusu arvestades 2024. aasta seisuga 71 850 eurot, keskmise palga kasvu arvestades 68 800 eurot 2023 III kvartali seisuga);
- Tallinna Ringkonnakohtu kohtuotsuses kriminaalasjas nr 1-15-9505 (tegemist oli liiklusõnnetusega) mõisteti 13.04.2016 välja 50 000 eurot (THI tõusu arvestades 2024. aasta seisuga 75 800 eurot, keskmise palga kasvu arvestades 77 900 eurot 2023 III kvartali seisuga).

ELKF toob artiklis: „LUUBI ALL: Kohustusliku liikluskindlustuse avalik saladus³“ välja suurimad mittevaralise kahju hüvitised 2022. aasta alguse seisuga:

- 123 000 eurot – õnnetus toimus välismaal, kannatanuks välismaalane;
- 100 000 eurot – õnnetus toimus Eestis, kannatanuks välismaalane;
- 60 000 eurot – selgitusi võrreldes muude juhtumitega esitatud pole ja eeldada saab, et tegemist on Eestis toimunud juhtumiga, kus kannatanuks on Eesti inimene;

¹ Ravimiseaduse § 99¹⁹ lg 4 arvestab THI muutusega vaid hüvitise suurendamisel, THI vähenemist ei arvestata.

² Riigikohtu praktika 16.06.2021 lahendi nr 2-17-19464 punkt 16, 20.12.2017 lahendi nr 2-15-10683 punkt 23

³ Kättesaadav veebis: <https://majandus.postimees.ee/7457893/luubi-all-kohustusliku-liikluskindlustuse-avalik-saladus>

- 3 x 40 000 eurot (erinevad juhtumid) – selgitusi võrreldes muude juhtumitega esitatud pole ja eeldada saab, et tegemist on Eestis toimunud juhtumitega, kus kannatanuks on Eesti inimene;
- 58 000 eurot, 48 278 eurot, 47 000 eurot, 46 578 eurot – õnnetus toimus välismaal, kannatanuks välismaalane.

ELKF metoodikas on esitatud järgmine:

„Üldreeglina kohaldatakse hüvitise arvutamisele õnnetuse toimumiskoha õigust. Samas näiteks juhul, kui Eesti kannatanule (kannatanu, kelle harilik viibimiskoht ehk elukoht on Eesti) tekitab välismaal kahju Eesti sõidukiga teine Eesti isik, siis kohaldatakse Eesti õigust.

Ka juhul, kui Eestis saab kannatada välisriigi elanik (tema harilik viibimiskoht ehk elukoht on välismaal), siis arvutatakse hüvitis Eesti seaduste järgi. Seal hulgas on näiteks mittevahalise kahju summa määramisel aluseks Eesti praktika kahju suuruse osas, vt Euroopa Kohtu otsus C-350/14. Näiteks, kui Eestis saab viga välisriigi elanik, kelle koduriigi praktika kohaselt tuleks selliste vigastuste puhul maksta mittevahalise kahju hüvitist 500 000 eurot, kuid Eesti praktika on 30 000 eurot, siis on kahju summaks ja hüvitiseks 30 000 eurot.“

Kuna ELKF on ise meedias kinnitanud, et Eestis toimunud liiklusõnnetuse puhul on mitmed aastad tagasi olnud maksimaalne hüvitis 100 000 eurot (artikli kirjutamise ajal 2022 jaanuaris oleks THI tõusu arvestades 2024. aasta seisuga maksimaalne hüvitise referentsväärtus summas 124 200 eurot, keskmise palga kasvu jaanuarist 2022 kuni septembrini 2023 arvestades 117 100 eurot), siis ei ole objektiivne kajastada metoodikas piirmäärana sellest enam kui kaks korda väiksemat summat.

Advokaadid on seadusest tulenevalt seotud konfidentsiaalsuskohustusega ja samuti nõuavad mitmed kindlustusandjad kannatanutega sõlmitavate kompromisslepingute puhul eraldi konfidentsiaalsuskohustuse võtmist. Seetõttu ei saa me viidata konkreetsetele kaasustele. Samas saame kinnitada, et advokaatide praktika toetab selgelt väidet, et metoodikas näidatud maksimaalväärtused ei ole õiged. Näiteks 2019. aastal on kindlustusandja B tasunud Eestis toimunud liiklusõnnetuse puhul käest ilmajäämisel 40 000 eurot (THI tõusu arvestades 2024. aasta seisuga 55 240 eurot). Sellest järeldub, et veelgi raskema tagajärjega liiklusõnnetuse puhul (näiteks täielik halvatus), peaks hüvitis olema oluliselt suurem. Selliseid näiteid eksisteerib advokaatide praktikas veel. Väited, justkui need suuremad hüvitised sisaldaksid ka muid kahju komponente (või olulises osas), ei vasta advokaatide praktikale.

Metoodika ilma selle koostamise aluseks olevate lähteandmeteta on läbipaistmatu. Kuna ilmselgelt ei ole võimalik avaldada kõigi juhtumite hüvitisi ja tervisekahjustusi, siis leiame, et sellise metoodika asemel oleks õigem luua avalikest andmetest või avalikustamisele lubatud juhtumitest nimekiri, kus on viitega konkreetsele juhtumile toodud juhtumi kuupäev, vigastuste kirjeldus, üleelamiste kestus ning hüvitise suurus, mida perioodiliselt indekseeritakse.

Kuna maksimaalsete hüvitiste esitamine ei ole tegelikult võimalik ning igakordne hüvitise suurus on tugevas sõltuvuses konkreetsetest asjaoludest, siis on mõistlik võrdlevas tabelis kajastada vaid **eelduslik** mittevahalise kahju hüvitis. Eesti keskmine brutopalk 2014. aasta III kvartalis oli 977 eurot, viimane avaldatud brutopalk 2023. aasta III kvartalis oli 1812 eurot, mis on 2014. aasta keskmisest palgast ca 2 korda suurem. Seetõttu on mõistlik korrutada LKindlS § 32 nimetatud eelduslikud hüvitised vähemalt kahega ning kehtestada iga-aastane indekseerimise kohustus ja valem.

5. Tuleb sõnastada VÕS § 489 lg 1 kohaldumine liikluskindlustuses

Oleme seisukohal, et artiklis: „LUUBI ALL: Kohustusliku liikluskindlustuse avalik saladus“⁴ kirjeldatud olukord on täiesti lubamatu. Liiklusõnnetuse tagajärjel halvatuks jäänud inimesele ei hüvitatud kindlustusandja enne professionaalse nõustaja sekkumist mittevahalise kahju hüvitist isegi mitte seadusjärgses eelduslikus määras.

VÕS § 489 lg 1 sätestab, et kindlustusandja peab viivitamata tegema kindlaks hüvitamisele kuuluva kahju suuruse. Seega on kindlustusandjal kohustus mittevahalise kahju tegelik suurus tuvastada. Kindlustusandja ei tohi jääda ka mittevahalise kahju hüvitamisel ootama kahjustatud isiku nõuet. Kui kahjustatud isiku ravikulud on hüvitatud, tuleb kindlustusandjale panna kohustus selgitada välja kahjustatud isiku vigastused ja maksta välja eelduslik mittevahalise kahju hüvitis ka juhul, kui kahjustatud isik selleks eraldi nõuet ei esita. Mitmed kindlustusandjad täidavad seda nõuet juba täna kas automaatse väljamakse või kannatanute nõustamise teel. Seda ei tee siiski kõik kindlustusandjad. Viitasime oma 18.01.2024 kirjas ELKF ja Transpordiameti statistika võrdlusele, millest nähtus, et Transpordiameti statistikas näidatud liiklusõnnetuses vigastada saanud inimestest vaid 23% on saanud mittevahalise kahju hüvitise.

6. Statistika väljatoomine aitab kaitsta kannatanute huvisid

Advokaat esitas 18.01.2024 ettepaneku täiendada LKindlS järgmise kohustusega: „*Fond esitab oma kodulehel aastate ja kindlustusseltside lõikes statistika, millest nähtub ravikuluga seotud kindlustusjuhtumite üldarv, mittevahalise kahju hüvitiste üldarv ning mittevahalise kahju hüvitiste arv järgmistes hüvitisvahemikes – kuni 2000, 2001 kuni 5000, 5001 kuni 20000 ja üle 20000 euro. Fond esitab oma kodulehel nimekirja alates 2014. aastast igal aastal väljamakstud kümne suurima mittevahalise kahju hüvitise kohta kindlustusseltside üleselt. Pärast eeltoodud andmete avaldamist uuendab Fond vastavaid andmeid iga järgneva aasta 1. märtsiks, lisades vastavad andmed möödunud aasta kohta*“.

Vastav statistika on ELKF-ile ja kindlustusandjatele täna tegelikult kättesaadav. Meile teadaolevalt on ELKF teinud kindlustusandjatele kättesaadavaks eraldi koostatud tabeli erinevate vigastuste ja hüvitiste suurustega. Oleme seisukohal, et see info tuleb teha kättesaadavaks kõigile, mitte üksnes kindlustusandjatele.

Kui ELKF-il lasuks (seadusest või halduslepingust tulenev) kohustus advokaatuuri poolt väljapakutud statistika avaldamiseks oma kodulehel, saaksid kannatanud seista enda huvide eest **ilma õigusabi kasutamata**. Kannatanud saaksid võrrelda enda vigastuste raskusastet raskeimate juhtumitega või avalikustamist võimaldavate konkreetsete juhtumitega ja nimetatu oleks heaks referentsväärtuseks.

ELKF-l on LKindlS § 10 lg-st 1, § 13 lg-st 4 ja §-st 69 tulenev halduslepingu sõlmimise kohustus riigiga. ELKF täidab halduslepinguga riigi funktsioone ja ELKF-i vastutavad isikud on vaadeldavad ametiisikutena. LKindlS § 72 lg 1 p 2 sätestab, et liikluskindlustuse register on riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, milles töödeldakse andmeid järgmistel eesmärkidel: kindlustusjuhtumite tõttu kahjustatud isikute õiguste tagamine. Sellest tulenevalt ei ole lubatav ning rikub kahjustatud isikute õigusi tänane olukord, kus ELKF keeldub kannatanutele liikluskindlustuse registrist kui riigi infosüsteemi kuuluvast andmekogust andmeid

⁴ Kättesaadav veebis: <https://majandus.postimees.ee/7457893/luubi-all-kohustusliku-liikluskindlustuse-avalik-saladus>

väljastamast. Sealjuures väljastab meile teadaolevalt ELKF sellist infot aga kindlustusandjatele. Meedias on ELKF andmeid avalikustanud valikuliselt ⁵.

Kokkuvõte

Advokatuur jääb enda 18.01.2024 kirjas esitatud ettepaneku juurde täiendada LKindlS või ELKF-iga sõlmitud halduslepingut järgneva kohustusega: „Fond esitab oma kodulehel aastate ja kindlustusseltside lõikes statistika, millest nähtub (i) ravikuluga seotud kindlustusjuhtumite üldarv, (ii) mittevahalise kahju hüvitiste üldarv ning (iii) mittevahalise kahju hüvitiste arv järgmistes hüvitisvahemikes – kuni 2000 eurot, 2001 kuni 5000 eurot, 5001 kuni 20000 eurot, 20001 kuni 40000 eurot, 40001 kuni 60000 eurot, 60001 kuni 80000 eurot ja üle 80001 euro. Fond esitab oma kodulehel nimekirja alates 2014. aastast igal aastal väljamakstud kümne suurima mittevahalise kahju hüvitise kohta kindlustusseltside üleselt. Fond uuendab vastavaid andmeid iga järgneva aasta 1. märtsiks, lisades vastavad andmed möödunud aasta kohta“.

Palume mitte loobuda eelduslike kahjuhüvitiste määratlemisest seaduses – suuremat õigusrahu aitab enamikel juhtudel saavutada ka sellega, kui senised eelduslikud määrad korrutada kahega, lisada indekseerimise valem ja selgitus, et tegemist on eeldusliku, mitte maksimaalse hüvitisega.

Kannatanute õiguste kaitset tagab lisaks eeltoodule ka avalikustamist võimaldavate juhtumite kohta andmete avaldamine avalike kohtulahendite alusel.

LKindlS-s eeldusliku mittevahalise kahju hüvitise selgem reguleerimine ning kindlustusandja hüvitamiskohustuse konkreetsem sätestamine kannatanu vastava nõudeta tagab kannatanute huvide parema kaitse. Selliselt ei vajaks kannatanud paljudel juhtudel enam õigusabi, kuna kannatanutel oleks endil võimalik võrrelda suurimaid referentshüvitisi ja kahju hüvitatakse vähemalt eelduslikus suuruses ka nõuet esitamata. Sellega seoses väheneksid ka kindlustussüsteemi kulud.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Imbi Jürgen
Esimees

⁵ Kättesaadav veebis: <https://majandus.postimees.ee/7457893/luubi-all-kohustusliku-liikluskindlustuse-avalik-saladus>